

ІНТЕЛЕКТУАЛІЗАЦІЯ ТА ІННОВАЦІЙНІСТЬ ВИЩОЇ ОСВІТИ В СТРАТЕГІЧНОМУ ВИМІРІ РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА

©2026 КАГАНОВСЬКА Т. Є., ПРОХОРОВА В. В.

УДК 378:330.341.1:316.42
JEL: I23; J24; O31; O35

Кагановська Т. Є., Прохорова В. В. Інтелектуалізація та інноваційність вищої освіти в стратегічному вимірі розвитку суспільства

У статті досліджено теоретичні аспекти інтелектуалізації та інноваційності вищої освіти в умовах цифрової трансформації та розвитку економіки знань. Обґрунтовано, що сучасна система вищої освіти виступає стратегічним чинником формування інтелектуального потенціалу суспільства, розвитку людського капіталу та забезпечення інноваційного розвитку держави. Визначено, що інтелектуалізація вищої освіти являє собою комплексний процес модернізації освітнього середовища, інтеграції науки, освіти та цифрових технологій, що спрямований на формування сучасних компетентностей і розвиток інноваційного мислення. Проаналізовано особливості формування інноваційного освітнього середовища в умовах економіки знань, охарактеризовано роль цифрових технологій, дистанційного навчання, інтерактивних платформ та інструментів штучного інтелекту у трансформації освітнього процесу. Встановлено, що інноваційність вищої освіти сприяє підвищенню якості освітніх послуг, розвитку академічної мобільності та інтеграції закладів вищої освіти у глобальний освітній простір. Досліджено стратегічну роль вищої освіти в розвитку інтелектуального потенціалу суспільства, забезпеченні конкурентоспроможності економіки та формуванні сучасного людського капіталу. Визначено, що важливими напрямками розвитку системи вищої освіти є посилення взаємодії освіти, науки, бізнесу та держави, розвиток інноваційних екосистем, удосконалення системи управління закладами вищої освіти та впровадження компетентнісного підходу. Виявлено основні проблеми розвитку системи вищої освіти в аспекті її інтелектуалізації, серед яких недостатній рівень цифрової інфраструктури, невідповідність окремих освітніх програм сучасним вимогам ринку праці, обмеженість фінансування інноваційної діяльності та недостатня інтеграція науки та бізнесу. Обґрунтовано стратегічні напрями розвитку інтелектуалізації та інноваційності вищої освіти в умовах глобальних трансформацій та повоєнного відновлення України.

Ключові слова: вища освіта; інтелектуалізація; інноваційність; цифровізація; людський капітал; інноваційне освітнє середовище; цифрова трансформація.

Рис.: 1. **Бібл.:** 18.

Кагановська Тетяна Євгенівна – доктор юридичних наук, професор, ректор Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна (майдан Свободи, 4, Харків, 61022, Україна)

E-mail: rektor@karazin.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4427-2038>

Прохорова Вікторія Володимирівна – доктор економічних наук, професор, виконуюча обов'язки завідувача кафедри економіки та бізнес-адміністрування, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна (майдан Свободи, 4, Харків, 61022, Україна)

E-mail: vkprohkorova@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2552-2131>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/2000787>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57203623016>

UDC 378:330.341.1:316.42
JEL: I23; J24; O31; O35

Kaganovska T. Ye., Prokhorova V. V. Intellectualization and Innovation in Higher Education in the Strategic Dimension of Society's Development

The article studies the theoretical aspects of intellectualization and innovation in higher education in the context of digital transformation and the development of the knowledge economy. It is substantiated that the modern higher education system acts as a strategic factor in forming the intellectual potential of society, developing human capital, and ensuring the innovative development of the State. It is determined that the intellectualization of higher education is a comprehensive process of modernizing the educational environment, integrating science, education, and digital technologies, aimed at developing modern competencies and fostering innovative thinking. The features of forming an innovative educational environment in the conditions of the knowledge economy are analyzed, and the role of digital technologies, distance learning, interactive platforms, and artificial intelligence tools in transforming the educational process is characterized. It has been found that the innovativeness of higher education contributes to improving the quality of educational services, the development of academic mobility, and the integration of higher education institutions into the global educational space. The strategic role of higher education in developing the intellectual potential of society, ensuring the competitiveness of the economy, and shaping modern human capital has been examined. It has been determined that important directions for the development of the higher education system include strengthening the interaction between education, science, business, and the State, developing innovative ecosystems, improving the management system of higher education institutions, and implementing a competency-based approach. The main problems of developing the higher education system in terms of its intellectualization have been identified, among which are the insufficient level of digital infrastructure, the inconsistency of certain educational programs with the current labor market requirements, the limited funding of innovative activities, and insufficient integration of science and business. The strategic directions for the development of intellectualization and innovativeness of higher education in the context of global transformations and postwar recovery of Ukraine are substantiated.

Keywords: higher education; intellectualization; innovativeness; digitalization; human capital; innovative educational environment; digital transformation.

Fig.: 1. **Bibl.:** 18.

Kaganovska Tetyana Ye. – D. Sc. (Law), Professor, Rector of the V. N. Karazin Kharkiv National University (4 Svobody Square, Kharkiv, 61022, Ukraine)

E-mail: rektor@karazin.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4427-2038>

Prokhorova Viktoriia V. – D. Sc. (Economics), Professor, Acting Head of the Department of Economics and Business Administration, V. N. Karazin Kharkiv National University (4 Svobody Square, Kharkiv, 61022, Ukraine)

E-mail: vkprokhorova@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2552-2131>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/2000787>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57203623016>

У сучасних умовах глобальних трансформацій, цифровізації економіки та посилення ролі знань і технологій у забезпеченні конкурентоспроможності держав особливого значення набуває проблема інтелектуалізації та інноваційності системи вищої освіти. Саме вища освіта виступає основоположним інститутом формування людського капіталу, генерації нових знань, розвитку інтелектуального потенціалу суспільства та забезпечення стійкого соціально-економічного розвитку. У контексті становлення економіки знань і переходу до інноваційної моделі розвитку суспільства заклади вищої освіти виконують не лише освітню, а й науково-дослідну, інноваційну та соціальну функції.

Сучасний етап розвитку суспільства характеризується зростанням ролі інтелектуальних ресурсів, інформаційних технологій, цифрових платформ та інноваційних механізмів управління. Це зумовлює необхідність переосмислення традиційних підходів до організації освітнього процесу, формування нових компетентностей, адаптації освітніх програм до вимог ринку праці та розвитку інноваційного освітнього середовища. Інтелектуалізація вищої освіти передбачає посилення ролі наукового знання, розвитку критичного мислення, креативності, цифрових навичок і здатності до генерації інноваційних рішень у професійній діяльності.

Особливої актуальності зазначена проблематика набуває в умовах соціально-економічної нестабільності, воєнних викликів та необхідності повоєнного відновлення України. У таких умовах система вищої освіти має стати одним зі стратегічних драйверів інноваційного розвитку держави, забезпечуючи підготовку висококваліфікованих фахівців, здатних ефективно діяти в умовах невизначеності, цифрової трансформації та глобальної конкуренції. Водночас підвищення рівня інноваційності освітнього середовища сприяє формуванню інтегрованої взаємодії між освітою, наукою, бізнесом і державою, що є важливою передумовою розвитку сучасного суспільства.

Аналіз останніх досліджень. Проблематика інтелектуалізації, цифровізації та інноваційно-

го розвитку вищої освіти активно досліджується як зарубіжними, так і вітчизняними науковцями. Значна увага приділяється питанням цифрової трансформації освітнього середовища, розвитку інтелектуального потенціалу, формування інноваційних екосистем і стратегічного управління закладами вищої освіти.

Так, Буката Г., Тілеага К. [1] досліджують трансформаційний потенціал цифровізації освітніх установ та обґрунтовують необхідність впровадження цифрових технологій як основи модернізації системи вищої освіти. Бюгстад Б., Овреді Е., Людвігсен С., Делен М. [2] аналізують процес формування цифрового освітнього простору та особливості цифрової трансформації університетів у сучасних умовах. Капута В., Лучанова Е., Техеріна-Гайте Ф. [3] розглядають цифрову трансформацію закладів вищої освіти як чинник розвитку соціально орієнтованих інновацій та інтелектуального середовища. Ян Ц., Юнус М., Рафік К. [4] у систематизованому огляді досліджують сучасні цифрові інновації у вищій освіті та їх вплив на ефективність освітнього процесу.

Питання розвитку інтелектуального потенціалу та інтелектуалізації суспільства висвітлено у працях Ареф'євої О., Коваленко Н., Андрієнко М. [5], які визначають інтелектуальний потенціал як фактор інноваційного розвитку. У монографії за редакцією Ольшанської О., Олешко А., Шацької З. [10] розглянуто особливості інтелектуалізації соціально-економічного розвитку України в умовах післявоєнного відновлення. Чен Ц. [16] досліджує історичні передумови інтелектуалізації суспільства та її вплив на сучасний розвиток економічних систем.

Окремий напрям досліджень стосується цифрової трансформації та інноваційного розвитку закладів вищої освіти України. Кизим М., Юрченко О. [11] аналізують особливості цифрової трансформації управління закладами вищої освіти та необхідність адаптації управлінських підходів до сучасних умов. Гораш К. [8; 9], Боднар А. [8] акцентують увагу на формуванні інноваційного середовища закладу вищої освіти та визначенні ін-

новаційної діяльності як пріоритетного напрямку розвитку університетів. Батарейна І. [7] досліджує впровадження інноваційних технологій в освітній процес як основу підвищення якості освіти.

Проблематику розвитку людського капіталу, інноваційного середовища та інституціонального забезпечення економіки знань висвітлено у працях Прохорової В., Мних О., Гузенко І. [12], Прохорової В., Чобіток В. [13], Прохорової В., Мушикової С. [14], Ус Ю., Бабічева А., Сластьяникової К., Янчак Ю. [15].

Напрями інтелектуалізації освіти та розвитку інтелектуального підприємництва в закладах вищої освіти висвітлено у працях Шапран О., Махно Є. [17], які визначають ключові напрями інтелектуалізації освітнього середовища, а також Грищенко І., Щербак В. [18], які досліджують розвиток інтелектуального підприємництва як важливого елемента інноваційної діяльності університетів.

Метою статті є формування теоретичних засад інтелектуалізації та інноваційності вищої освіти, визначення їх ролі у стратегічному розвитку суспільства.

Виділення невирішеної частини проблеми.

Попри значну кількість наукових праць, присвячених проблемам розвитку вищої освіти, інноваційної діяльності та формування людського капіталу, недостатньо дослідженими залишаються питання комплексного поєднання процесів інтелектуалізації та інноваційності вищої освіти у стратегічному вимірі розвитку суспільства. Сучасні трансформаційні процеси, пов'язані з цифровізацією, розвитком економіки знань, глобалізаційними викликами та високим рівнем невизначеності, потребують переосмислення ролі закладів вищої освіти як центрів генерації інтелектуального потенціалу та інноваційного розвитку.

Недостатньо уваги приділяється формуванню інтегрованих механізмів взаємодії освіти, науки, бізнесу та держави, здатних забезпечити ефективно впровадження інноваційних освітніх технологій і розвиток інтелектуального середовища. Крім того, потребують подальшого наукового обґрунтування стратегічні напрями адаптації системи вищої освіти до умов цифрової трансформації, посилення вимог до якості освітніх послуг і необхідності формування компетентностей, орієнтованих на інноваційну економіку.

Особливо актуальним є дослідження ролі інтелектуалізації вищої освіти в забезпеченні стійкого соціально-економічного розвитку та підвищенні конкурентоспроможності суспільства в умовах сучасних глобальних викликів і повоєнного відновлення України.

Викладення основного матеріалу. У сучасних умовах розвитку економіки знань і цифрової

трансформації суспільства особливого значення набуває процес інтелектуалізації системи вищої освіти. Посилення ролі інтелектуальних ресурсів, інформаційних технологій та інноваційних механізмів розвитку суспільства зумовлює необхідність формування нових підходів до організації освітнього процесу, підготовки фахівців та розвитку науково-освітнього середовища. Саме інтелектуалізація вищої освіти стає основою забезпечення конкурентоспроможності держави, розвитку людського капіталу та формування інноваційної економіки.

Інтелектуалізація вищої освіти тісно пов'язана зі зростанням ролі знань, інтелектуальної праці, наукових досліджень та творчого потенціалу особистості у процесі професійної підготовки. Автори праць [10; 16–18] розглядають інтелектуалізацію як процес підвищення рівня використання інтелектуальних ресурсів, інформаційних технологій і наукових знань у діяльності закладів вищої освіти. Водночас цей процес передбачає не лише оновлення змісту освіти, а й формування здатності до критичного мислення, аналітичної діяльності, генерації нових ідей та адаптації до змін у зовнішньому середовищі.

Інтелектуалізація системи вищої освіти проявляється через активне впровадження цифрових технологій, розвиток дистанційного та змішаного навчання, використання інтерактивних освітніх платформ, штучного інтелекту та інструментів обробки інформації. Такі трансформації сприяють підвищенню доступності освітніх послуг, розширенню можливостей індивідуалізації навчання та формуванню сучасних професійних компетентностей. Водночас цифровізація освітнього середовища вимагає від закладів вищої освіти постійного оновлення методів навчання, розвитку цифрової інфраструктури та забезпечення високого рівня інформаційної культури учасників освітнього процесу.

Важливою складовою інтелектуалізації є інтеграція освіти, науки та інноваційної діяльності. Сучасний заклад вищої освіти виконує не лише освітню функцію, а й виступає центром наукових досліджень, інноваційних розробок та формування інтелектуального потенціалу суспільства. У таких умовах зростає значення науково-дослідної роботи студентів і викладачів, розвитку академічної мобільності, міжнародної співпраці та участі у глобальних науково-освітніх проектах. Це сприяє поширенню нових знань, розвитку інноваційного мислення та формуванню здатності до міждисциплінарної взаємодії.

Процес інтелектуалізації також пов'язаний із трансформацією компетентнісного підходу до навчання. Сучасний ринок праці потребує фахівців,

здатних ефективно працювати з великими обсягами інформації, швидко адаптуватися до технологічних змін, приймати управлінські рішення в умовах невизначеності та генерувати інноваційні ідеї [14]. Саме тому вища освіта має орієнтуватися на розвиток критичного мислення, комунікаційних навичок, цифрової грамотності, креативності та здатності до безперервного навчання.

У стратегічному вимірі інтелектуалізація вищої освіти виступає важливим чинником соціально-економічного розвитку суспільства. Формування інтелектуального потенціалу сприяє розвитку інноваційної економіки, підвищенню продуктивності праці, активізації науково-технічного прогресу та забезпеченню конкурентоспроможності держави на міжнародному рівні. Крім того, інтелектуалізація освітнього середовища створює передумови для розвитку громадянського суспільства, підвищення рівня соціальної відповідальності та формування сучасної культури управління знаннями.

Своєю чергою, інноваційність освітнього середовища передбачає впровадження нових підходів, технологій, методів навчання та організаційних рішень, спрямованих на підвищення якості освіти та ефективності управління закладами вищої освіти. Вона охоплює не лише використання сучасних цифрових інструментів, а й формування нової моделі освітньої діяльності, орієнтованої на розвиток творчого потенціалу, критичного мислення та здатності до інноваційної діяльності [7]. У контексті економіки знань інноваційність освіти стає основою формування конкурентних переваг як окремої особистості, так і держави загалом.

Одним із напрямів розвитку інноваційного освітнього середовища є цифровізація освітнього процесу. Використання інформаційно-комунікаційних технологій, електронних освітніх платформ, систем дистанційного навчання, віртуальних лабораторій та штучного інтелекту забезпечує розширення можливостей доступу до знань, підвищення гнучкості навчання та індивідуалізації освітніх траєкторій [7]. Цифрові технології дозволяють інтегрувати різні формати навчання, забезпечувати оперативний обмін інформацією та створювати умови для безперервного професійного розвитку.

Важливою ознакою інноваційного освітнього середовища є орієнтація на компетентнісний підхід. Сучасні заклади вищої освіти мають формувати не лише професійні знання, а й універсальні компетентності, необхідні для ефективної діяльності в умовах невизначеності та швидких технологічних змін [8; 9]. До таких компетентностей належать

цифрова грамотність, аналітичне мислення, комунікаційні навички, здатність до міждисциплінарної взаємодії, адаптивність та креативність. Саме інноваційне освітнє середовище створює умови для розвитку цих якостей шляхом використання інтерактивних методів навчання, проектної діяльності, кейс-технологій та дослідницького підходу [13].

Суттєву роль у забезпеченні інноваційності вищої освіти відіграє інтеграція науки, освіти та бізнесу. Формування партнерських відносин між закладами вищої освіти, науковими установами, підприємствами та органами державної влади сприяє комерціалізації наукових розробок, впровадженню інновацій у практичну діяльність та адаптації освітніх програм до потреб сучасного ринку праці. Така взаємодія забезпечує розвиток інноваційних екосистем, у межах яких відбувається обмін знаннями, технологіями та досвідом.

Інноваційність освітнього середовища також передбачає трансформацію управлінських підходів у системі вищої освіти. У сучасних умовах ефективно управління закладами вищої освіти ґрунтується на принципах стратегічного розвитку, академічної автономії, цифрового менеджменту та гнучкого реагування на зміни зовнішнього середовища. Це сприяє підвищенню якості освітніх послуг, розвитку міжнародної співпраці та зміцненню конкурентних позицій закладів освіти у глобальному освітньому просторі.

Водночас процес формування інноваційного освітнього середовища супроводжується низкою викликів. Серед основних проблем можна виділити недостатній рівень фінансування закладів вищої освіти, нерівномірний розвиток цифрової інфраструктури, потребу в оновленні освітніх програм та необхідність підвищення цифрових компетентностей викладачів і студентів. Крім того, швидкі темпи технологічних змін потребують постійної адаптації освітньої системи до нових вимог ринку праці та суспільства. Узагальнення стратегічних напрямів розвитку інтелектуалізації та інноваційності вищої освіти в умовах економіки знань наведено на *рис. 1*.

У сучасних умовах вища освіта виступає одним із стратегічних чинників розвитку суспільства. Її значення виходить за межі традиційної освітньої функції, оскільки заклади вищої освіти стають центрами формування інтелектуального потенціалу, розвитку інноваційної діяльності та генерації нових знань [1–4]. Саме рівень розвитку вищої освіти значною мірою визначає конкурентоспроможність держави, ефективність функціонування національної економіки та здатність суспільства адаптуватися до глобальних викликів.

Рис. 1. Стратегічні напрями розвитку інтелектуалізації та інноваційності вищої освіти

Джерело: узагальнено та доповнено авторами на основі [1–18].

Інтелектуальний потенціал суспільства формується під впливом розвитку людського капіталу, рівня освіченості населення, науково-дослідної діяльності та інноваційної активності [5; 12]. У цьо-

му контексті вища освіта виконує важливу роль у підготовці висококваліфікованих фахівців, здатних ефективно працювати в умовах технологічних змін та високого рівня конкуренції.

Сучасний ринок праці потребує не лише професійних знань, а й здатності до аналітичного мислення, творчого підходу, швидкої адаптації до змін і безперервного професійного розвитку. Саме тому система вищої освіти має бути орієнтована на формування компетентностей, які відповідають вимогам інноваційної економіки.

Стратегічна роль вищої освіти проявляється також у забезпеченні інтеграції науки, освіти та виробництва. Заклади вищої освіти є важливими учасниками інноваційної екосистеми, оскільки здійснюють наукові дослідження, створюють інноваційні розробки та забезпечують їх трансфер у практичну діяльність. Взаємодія університетів із бізнесом, державними інституціями та міжнародними організаціями сприяє розвитку науково-технічного потенціалу, комерціалізації результатів досліджень та впровадженню інновацій у різні сфери економіки.

Особливого значення набуває роль вищої освіти у процесах цифрової трансформації суспільства. Активний розвиток цифрових технологій, автоматизації та штучного інтелекту змінює вимоги до професійної підготовки фахівців та організації освітнього процесу. За таких умов заклади вищої освіти мають забезпечувати розвиток цифрових компетентностей, навичок роботи з інформаційними ресурсами та здатності до ефективного використання сучасних технологій у професійній діяльності. Цифровізація освітнього середовища також сприяє підвищенню доступності освіти, розвитку дистанційного навчання та інтеграції у світовий освітній простір.

Вища освіта відіграє важливу роль у формуванні соціальної стабільності та розвитку громадянського суспільства. Освітнє середовище сприяє розвитку соціальної відповідальності, культури комунікації, етичних цінностей та громадянської свідомості. У сучасних умовах суспільних трансформацій саме заклади вищої освіти забезпечують підготовку фахівців, здатних брати участь у вирішенні соціально-економічних проблем, розробленні інноваційних управлінських рішень та реалізації стратегій сталого розвитку.

Формування інтелектуального потенціалу, розвиток наукових досліджень та впровадження інновацій стають важливими передумовами забезпечення економічного зростання та підвищення міжнародної конкурентоспроможності країни. У таких умовах модернізація системи вищої освіти має бути спрямована на розвиток інноваційного освітнього середовища, підтримку наукової діяльності та формування сучасних професійних компетентностей.

Крім того, сучасний розвиток системи вищої освіти супроводжується активними трансформаційними процесами, пов'язаними з цифровізацією,

глобалізацією та переходом до економіки знань. Водночас формування інноваційної та високо інтелектуально розвиненої системи вищої освіти відбувається в умовах значної кількості проблем і суперечностей, що стримують ефективність її розвитку. Незважаючи на поступове впровадження інноваційних освітніх технологій і модернізацію освітнього середовища, низка невирішених питань продовжує негативно впливати на якість освітніх послуг, рівень науково-дослідної діяльності та конкурентоспроможність закладів вищої освіти.

Однією з проблем є недостатній рівень інтеграції освіти, науки, бізнесу та держави. У сучасних умовах ефективний розвиток інтелектуалізації системи вищої освіти потребує формування стійких партнерських зв'язків між усіма учасниками інноваційного процесу. Проте взаємодія між закладами вищої освіти та реальним сектором економіки часто має фрагментарний характер, що обмежує можливості впровадження результатів наукових досліджень у практичну діяльність. Відсутність ефективних механізмів комерціалізації інновацій та недостатній рівень фінансування наукових розробок негативно впливають на розвиток інноваційної активності у сфері вищої освіти.

Суттєвим викликом залишається нерівномірний рівень цифрової трансформації закладів вищої освіти [11]. Незважаючи на активне впровадження дистанційного навчання та цифрових платформ, значна частина освітніх установ стикається з проблемами технічного забезпечення, недостатнім розвитком цифрової інфраструктури та обмеженим доступом до сучасних інформаційних ресурсів. Крім того, швидкі темпи розвитку цифрових технологій потребують постійного оновлення програмного забезпечення, методичних підходів та підвищення рівня цифрових компетентностей викладачів і студентів.

Важливою проблемою є невідповідність окремих освітніх програм сучасним вимогам ринку праці та інноваційної економіки. У багатьох випадках зміст навчальних дисциплін не повною мірою враховує актуальні тенденції розвитку технологій, потреби роботодавців та необхідність формування міждисциплінарних компетентностей. Це призводить до зниження рівня практичної підготовки випускників та ускладнює їх адаптацію до сучасного професійного середовища.

Невирішеним залишається питання забезпечення якості вищої освіти в умовах інтенсивної цифровізації та зростання обсягів дистанційного навчання. Використання онлайн-платформ і цифрових інструментів значно розширює можливості доступу до освіти, однак одночасно створює ризи-

ки зниження рівня академічної доброчесності, послаблення мотивації до навчання та недостатнього рівня комунікації між учасниками освітнього процесу. У таких умовах особливої актуальності набуває необхідність удосконалення механізмів контролю якості освіти та розвитку сучасних методів оцінювання результатів навчання.

Окрему увагу слід приділити проблемі кадрового забезпечення системи вищої освіти. Формування інтелектуально розвиненого освітнього середовища потребує висококваліфікованих науково-педагогічних працівників, здатних ефективно використовувати інноваційні технології та впроваджувати сучасні методи навчання. Водночас недостатній рівень матеріального стимулювання, професійного розвитку та підтримки наукової діяльності спричиняє відтік кваліфікованих кадрів і зниження престижності науково-педагогічної праці.

Для України зазначені проблеми ускладнюються впливом воєнних дій, економічної нестабільності та необхідністю адаптації системи вищої освіти до умов кризового розвитку. Руйнування освітньої інфраструктури, вимушена міграція студентів і викладачів, обмеження фінансових ресурсів та необхідність швидкого переходу до дистанційних форматів навчання створюють додаткові виклики для функціонування закладів вищої освіти. У таких умовах особливого значення набуває розроблення ефективних стратегій модернізації освітнього середовища та підтримки інноваційного розвитку системи вищої освіти.

Таким чином, стратегічний розвиток системи вищої освіти має ґрунтуватися на принципах інтелектуалізації, цифровізації та інноваційності. Посилення конкуренції на міжнародному освітньому ринку, швидкі технологічні зміни та потреба у формуванні висококваліфікованого людського капіталу зумовляють необхідність модернізації освітнього середовища та впровадження нових підходів до організації освітнього процесу. У таких умовах визначення стратегічних напрямів розвитку інтелектуалізації системи вищої освіти набуває важливого значення для забезпечення стійкого соціально-економічного розвитку суспільства.

Одним із напрямів є формування інноваційного освітнього середовища, орієнтованого на розвиток інтелектуального потенціалу здобувачів освіти та науково-педагогічних працівників, що передбачає впровадження сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, цифрових платформ, інтерактивних методів навчання та інструментів штучного інтелекту в освітній процес. Використання цифрових технологій сприяє індивідуалізації на-

вчання, підвищенню доступності освітніх ресурсів та розвитку навичок самостійного опрацювання інформації. Водночас цифровізація освітнього середовища має супроводжуватися розвитком цифрової культури та формуванням цифрових компетентностей усіх учасників освітнього процесу.

Важливим стратегічним напрямом є інтеграція освіти, науки, бізнесу та держави в межах єдиної інноваційної екосистеми. Сучасні заклади вищої освіти мають функціонувати як центри генерації знань, наукових досліджень та інноваційної діяльності. Розвиток партнерських моделей взаємодії між університетами, науковими установами та підприємствами сприяє адаптації освітніх програм до потреб ринку праці, комерціалізації наукових розробок та впровадженню інновацій у практичну діяльність. Такий підхід забезпечує підвищення конкурентоспроможності випускників та стимулює розвиток інноваційної економіки.

Стратегічного значення набуває розвиток компетентнісного підходу до організації освітнього процесу. Сучасне суспільство потребує фахівців, здатних працювати в умовах невизначеності, швидко адаптуватися до змін і генерувати інноваційні рішення. Саме тому система вищої освіти має орієнтуватися на формування критичного мислення, креативності, комунікаційних навичок, підприємницьких здібностей і здатності до безперервного професійного розвитку. Реалізація компетентнісного підходу передбачає активне використання проектного навчання, міждисциплінарної взаємодії, практикоорієнтованих методів підготовки та дослідницької діяльності.

Суттєву роль у розвитку інтелектуалізації системи вищої освіти відіграє міжнародна інтеграція та академічна мобільність. Участь закладів вищої освіти в міжнародних освітніх і наукових програмах сприяє поширенню інноваційних практик, обміну досвідом та інтеграції у світовий освітній простір. Міжнародне співробітництво забезпечує підвищення якості освіти, розвиток наукових досліджень та формування сучасного інтелектуального середовища, здатного ефективно реагувати на глобальні виклики.

Важливим напрямом є вдосконалення системи управління закладами вищої освіти на основі принципів стратегічного менеджменту, академічної автономії та цифрового управління. Ефективне управління освітніми установами має забезпечувати гнучке реагування на зміни зовнішнього середовища, підтримку інноваційної діяльності, розвиток кадрового потенціалу та раціональне використання ресурсів. У сучасних умовах особливої актуальності набуває формування систем моніто-

рингу якості освіти, цифрової аналітики та управління освітніми даними.

Для України стратегічні напрями розвитку вищої освіти мають враховувати необхідність повоєнного відновлення держави та формування інноваційної моделі економіки. Розвиток інтелектуального потенціалу, підтримка наукових досліджень, модернізація цифрової інфраструктури та створення умов для інноваційної діяльності є важливими передумовами забезпечення економічного зростання та підвищення міжнародної конкурентоспроможності країни. У цьому контексті система вищої освіти повинна виступати одним із ключових драйверів суспільного розвитку та інтелектуальної модернізації держави.

ВИСНОВКИ

Отже, інтелектуалізація системи вищої освіти є комплексним і багатогимірним процесом, який охоплює модернізацію освітнього середовища, інтеграцію науки та освіти, розвиток інноваційних технологій і формування сучасних компетентностей. Її реалізація забезпечує підготовку висококваліфікованих фахівців, здатних ефективно діяти в умовах цифрової економіки та глобальних трансформацій, що визначає стратегічну роль вищої освіти в розвитку сучасного суспільства.

Інноваційність освітнього середовища в умовах економіки знань є необхідною передумовою стратегічного розвитку вищої освіти та суспільства загалом. Її забезпечення сприяє формуванню інтелектуального потенціалу, розвитку людського капіталу, підвищенню конкурентоспроможності економіки та створенню умов для сталого інноваційного розвитку держави.

Вища освіта є стратегічним ресурсом розвитку інтелектуального потенціалу суспільства, який забезпечує підготовку конкурентоспроможних фахівців, розвиток науки та інновацій, формування людського капіталу та адаптацію суспільства до сучасних глобальних трансформацій. Ефективне функціонування системи вищої освіти створює передумови для сталого соціально-економічного розвитку держави та формування інноваційної моделі суспільства.

Розвиток системи вищої освіти через підвищенням рівня її інтелектуалізації супроводжується значною кількістю проблем і невирішених аспектів, пов'язаних із цифровою трансформацією, інтеграцією науки та бізнесу, забезпеченням якості освіти й адаптацією до сучасних глобальних викликів. Подолання цих проблем є необхідною умовою формування ефективної інноваційної системи вищої освіти, здатної забезпечити стратегічний розвиток суспільства та підвищення його інтелектуального потенціалу.

Таким чином, стратегічний розвиток вищої освіти через інструменти інтелектуалізації та інноваційності має бути спрямований на формування сучасного інноваційного освітнього середовища, розвиток цифрових технологій, інтеграцію науки та бізнесу, удосконалення системи управління та забезпечення міжнародної співпраці. Реалізація цих напрямів сприятиме розвитку інтелектуального потенціалу суспільства, підвищенню якості освіти та забезпеченню сталого соціально-економічного розвитку держави. ■

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Bucăța G., Tileagă C. Digital Renaissance in Education: Unveiling the Transformative Potential of Digitization in Educational Institutions. *Land Forces Academy Review*. 2024. Vol. 29. Iss. 1. P. 20–37. DOI: <https://doi.org/10.2478/raft-2024-0003>
2. Bygstad B., Øvrelid E., Ludvigsen S., Dæhlen M. From dual digitalization to digital learning space: Exploring the digital transformation of higher education. *Computers & Education*. 2022. Vol. 182. Art. 104463. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.compedu.2022.104463>
3. Kaputa V., Loučanová E., Tejerina-Gaite F. A. Digital Transformation in Higher Education Institutions as a Driver of Social Oriented Innovations. *Social Innovation in Higher Education / eds. C. Păunescu, K. L. Lepik, N. Spencer*. Cham : Springer, 2022. P. 61–78. DOI: https://doi.org/10.1007/978-3-030-84044-0_4
4. Yang Q., Yunus M., Rafiq K. Digital Innovations in Higher Education: A Systematic Review. *International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences*. 2024. Vol. 14. Iss. 2. P. 1330–1344. DOI: <https://dx.doi.org/10.6007/IJARBS/v14-i2/20630>
5. Ареф'єва О. В., Коваленко Н. В., Андрієнко М. М. Інтелектуальний потенціал як основний чинник інноваційного розвитку підприємства. *Економічний вісник*. 2023. № 1. С. 157–163. DOI: <https://doi.org/10.33271/ebdut/81.157>
6. Банєв Є. Ф., Янчак Ю. О., Ус В. Д. Оцінювання впливу цифровізації на економічну конвергенцію в умовах сталого розвитку: методичний аспект. *Бізнес Інформ*. 2025. № 7. С. 99–105. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2025-7-99-105>
7. Батарейна І. О. Впровадження інноваційних технологій в освітній процес. *Педагогічна інноватика: сучасність та перспективи*. 2025. № 8. С. 31–35. DOI: <https://doi.org/10.32782/ped-uzhnu/2025-8-4>
8. Гораш К. В., Боднар А. М. Особливості створення інноваційного середовища закладу вищої освіти. *Професійно-прикладні дидактики*. 2023. № 1. С. 29–34. DOI: <https://doi.org/10.37406/2521-6449/2023-1-5>
9. Гораш К. В. Інноваційна діяльність як пріоритетний напрям розвитку закладу вищої освіти. *Осві-*

- та дорослих: теорія, досвід, перспективи. 2023. Вип. 1. С. 50–60.
DOI: [https://doi.org/10.35387/od.1\(23\).2023.50-60](https://doi.org/10.35387/od.1(23).2023.50-60)
10. Інтелектуалізація соціально-економічного розвитку України в перспективі післявоєнного відновлення: монографія / за наук. ред. О. В. Олшанської, А. А. Олешко, З. Я. Шацької. Київ : КНУТД, 2022. 340 с.
  11. Кизим М. О., Юрченко О. К. Особливості цифрової трансформації в управлінні закладами вищої освіти України. *Економіка та суспільство*. 2025. Вип. 82.
DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-82-61>
  12. Прохорова В. В., Мних О. Б., Гузенко І. Ю. Людський капітал підприємства у глобальному просторі економіки знань. *Економічний вісник*. 2021. № 2. С. 115–124.
DOI: <https://doi.org/10.33271/ebdut/74.115>
  13. Прохорова В. В., Чобіток В. І. Стратегічний розвиток стартапів в інноваційному середовищі. *Бізнес Інформ*. 2023. № 9. С. 325–330.
DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2023-9-325-330>
  14. Прохорова В., Мушнікова С. Корпоративна культура як доміантна складова інноваційного розвитку підприємств в умовах макроекономічної нестабільності. *Адаптивне управління: теорія і практика. Серія «Економіка»*. 2023. Вип. 16.
DOI: [https://doi.org/10.33296/2707-0654-16\(32\)-07](https://doi.org/10.33296/2707-0654-16(32)-07)
  15. Ус Ю., Бабічев А., Сластьянікова К., Янчак Ю. Інституціональні доміаннти економічного розвитку України. *Адаптивне управління: теорія і практика. Серія «Економіка»*. 2023. Вип. 16.
DOI: [https://doi.org/10.33296/2707-0654-16\(32\)-02](https://doi.org/10.33296/2707-0654-16(32)-02)
  16. Чен Ц. Інтелектуалізація індустріальної доби: погляд у минуле з надією побачити майбутнє. *Культурологічний альманах*. 2023. Вип. 4. С. 169–175.
DOI: <https://doi.org/10.31392/cult.alm.2023.4.23>
  17. Шапран О. О., Махно Є. П. Напрямки інтелектуалізації в освіті. *Сучасні інформаційні технології у сфері безпеки та оборони*. 2022. № 3. С. 91–96.
DOI: <https://doi.org/10.33099/2311-7249/2022-45-3-91-96>
  18. Грищенко І. М., Щербак В. Г. Розвиток інтелектуального підприємництва закладу вищої освіти. *Вісник Київського національного університету технологій та дизайну. Серія «Економічні науки»*. 2019. № 2. С. 8–29.
DOI: <https://doi.org/10.30857/2413-0117.2019.2.1>
- hentsiui v umovakh staloho rozvytku: metodychnyi aspekt [Evaluating the impact of digitalization on economic convergence in the context of sustainable development: a methodical aspect]. *Biznes Inform*, 7, 99–105.
<https://doi.org/10.32983/2222-4459-2025-7-99-105>
- Batareina I. O. (2025). Vprovadzhenia innovatsiinykh tekhnolohii v osvittii protses [Introduction of innovative technologies into the educational process]. *Pedahohichna innovatyka: suchasnist ta perspektyvy*, 8, 31–35.
<https://doi.org/10.32782/ped-uzhnu/2025-8-4>
- Bucăța G. & Tileagă C. (2024). Digital Renaissance in Education: Unveiling the Transformative Potential of Digitization in Educational Institutions. *Land Forces Academy Review*, 1(29), 20–37.
<https://doi.org/10.2478/raft-2024-0003>
- Bygstad B., Øvrelid E., Ludvigsen S. & Dæhlen M. (2022). From dual digitalization to digital learning space: Exploring the digital transformation of higher education. *Computers & Education*, 182, Art. 104463.
<https://doi.org/10.1016/j.compedu.2022.104463>
- Chen Ts. (2023). Intelektualizatsiia industrialnoi doby: pohliad u mynule z nadiieiu pobachyty maibutnie [Intellectualization of the industrial era: a look into the past with hope to see the future]. *Kulturolohichniy almanakh*, Vyp. 4, 169–175.
<https://doi.org/10.31392/cult.alm.2023.4.23>
- Horash K. V. & Bodnar A. M. (2023). Osoblyvosti stvorenia innovatsiinoho seredovyshcha zakladu vyshchoi osvity [Peculiarities of creating an innovative environment in a higher education institution]. *Profesiino-prykladni dydaktyky*, 1, 29–34.
<https://doi.org/10.37406/2521-6449/2023-1-5>
- Horash K. V. (2023). Innovatsiina diialnist yak priorytetnyi napriam rozvytku zakladu vyshchoi osvity [Innovative activity as a priority direction of development of a higher education institution]. *Osvita doroslykh: teoriia, dosvid, perspektyvy*, Vyp. 1, 50–60.
[https://doi.org/10.35387/od.1\(23\).2023.50-60](https://doi.org/10.35387/od.1(23).2023.50-60)
- Hryshchenko I. M. & Shcherbak V. H. (2019). Rozvytok intelektualnoho pidpriemnytstva zakladu vyshchoi osvity [Development of intellectual entrepreneurship of a higher education institution]. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu tekhnolohii ta dizainu. Seriiia «Ekonomiczni nauky»*, 2, 8–29.
<https://doi.org/10.30857/2413-0117.2019.2.1>
- Kaputa V., Loučanová E. & Tejerina-Gaite F. A. (2022). Digital Transformation in Higher Education Institutions as a Driver of Social Oriented Innovations. *Social Innovation in Higher Education* (p. 61–78). Cham: Springer.
https://doi.org/10.1007/978-3-030-84044-0_4
- КНУТД (2022). *Інтелектуалізація соціально-економічного розвитку України в перспективі післявоєнного відновлення: монографія* [Intellectualization of socio-economic development of Ukraine in the perspective of post-war recovery: monograph]. Kyiv: КНУТД.

REFERENCES

- Arefieva O. V., Kovalenko N. V. & Andriienko M. M. (2023). Intelektualnyi potentsial yak osnovnyi chynnyk innovatsiinoho rozvytku pidpriemstva [Intellectual potential as a key factor of innovative development of an enterprise]. *Ekonomiczny visnyk*, 1, 157–163.
<https://doi.org/10.33271/ebdut/81.157>
- Baniev Ye. F., Yanchak Yu. O. & Us V. D. (2025). Otsiniuvania vplyvu tsyfrovizatsii na ekonomichnu konver-

- Kyzym M. O. & Yurchenko O. K. (2025). Osoblyvosti tsyfrovoy transformatsii v upravlinni zakladamy vyshchoi osvity Ukrainy [Peculiarities of digital transformation in the management of higher education institutions of Ukraine]. *Ekonomika ta suspilstvo*, Vyp. 82. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-82-61>
- Prokhorova V. & Mushnykova S. (2023). Korporatyvna kultura yak dominantna skladova innovatsiinoho rozvytku pidpriemstv v umovakh makroekonomichnoi nestabilnosti [Corporate culture as a dominant component of innovative development of enterprises in conditions of macroeconomic instability]. *Adaptyvne upravlinnia: teoriia i praktyka. Seriya «Ekonomika»*, Vyp. 16. [https://doi.org/10.33296/2707-0654-16\(32\)-07](https://doi.org/10.33296/2707-0654-16(32)-07)
- Prokhorova V. V. & Chobitok V. I. (2023). Stratehichnyi rozvytok startapiv v innovatsiinomu seredovyschi [Strategic development of startups in an innovative environment]. *Biznes Inform*, 9, 325–330. <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2023-9-325-330>
- Prokhorova V. V., Mnykh O. B. & Huzenko I. Yu. (2021). Lidyskyi kapital pidpriemstva u hlobalnomu prostori ekonomiky znan [Human capital of an enterprise in the global space of the knowledge economy]. *Ekonomichnyi visnyk*, 2, 115–124. <https://doi.org/10.33271/ebdut/74.115>
- Shapran O. O. & Makhno Ye. P. (2022). Napriamky intelektualizatsii v osviti [Directions of intellectualization in education]. *Suchasni informatsiini tekhnolohii u sferi bezpeky ta oborony*, 3, 91–96. <https://doi.org/10.33099/2311-7249/2022-45-3-91-96>
- Us Yu., Babichev A., Slastianykova K. & Yanchak Yu. (2023). Instytutsionalni dominanty ekonomichnoho rozvytku Ukrainy [Institutional dominants of economic development of Ukraine]. *Adaptyvne upravlinnia: teoriia i praktyka. Seriya «Ekonomika»*, Vyp. 16. [https://doi.org/10.33296/2707-0654-16\(32\)-02](https://doi.org/10.33296/2707-0654-16(32)-02)
- Yang Q., Yunus M. & Rafiq K. (2024). Digital Innovations in Higher Education: A Systematic Review. *International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences*, 2(14), 1330–1344. <https://dx.doi.org/10.6007/IJARBS/v14-i2/20630>

Стаття надійшла до редакції / Received: 09.04.2026
Статтю прийнято до публікації / Accepted: 22.04.2026
Оприлюднено / Published: 04.06.2026